

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԸ^{*)}

ՎԷՊ

ՀԱՆՐԻ ԲՕՐԴՕԻ

VIII

Իր հարսանիքի առաւօտեան, Աննին, հէնց որ զարթնեց, վաղ տուեց դէպի լուսամուտը: Նա յանկանում էր տեսնել պայծառ օր կը լինի թէ ոչ: Արշալոյսը հիանալի էր. արեւելքի կողմից ծփում էին վարդաւառ երկայն շերտեր. հորիզոնի ծայրին, դէպի արեւմուտք, մի քանի թեթեւ ամպեր կարծէք փախչում էին և հալւում: Մանկամարդ աղջիկը երջանկութեան բարեգուշակ նշան համարեց այդ պայծառ երկինքը: Նա երկար դիտեց այդ ընտանի տեսարանը, աշխատելով վերջին անգամ դմայլուել նրանով. նա ժպտաց մեղմիկ. Երիտասարդութիւնը յաղթում էր տխուր մտածողութիւններին և ջահէլ աղջիկը հաւատ ունէր կեանքի, երջանկութեան, իր սիրոյ վրայ:

Նրան օգնեցին պսակի շորերը հագնելու: Գունատ՝ յուզմունքից, նա բարձր և բարակ էր երեւում իր ծանր-պոչաւոր ատլասէ շրջազգեստի մէջ և նման էր այն առասպելական իշխանուհուն, որ տխրութիւնից մեռնում էր իր մեղամաղձիկ պալատի մէջ: Հայելիները արտացոլում էին նրա նուրբ և չնորհալի կերպարանքը, մի մաքուր, ծանր արտայայտութեամբ և զրեթէ միտաթիկականութեամբ տպաւորուած կերպարանք:

Ծաղիկների ահագին փնջեր, որոնց մէջ աչքի էին ընկնում վարդերը, անոյշ բուրմունք էին տարածում սենեակի մէջ: Սրահը իջնելուց առաջ, երբ նա մի անգամ եւս նայեց

*) Տե՛ս «Մուրճ» № 5.

լուսամուտին, չը կարողացաւ բռնել զարմանքի մի նոր բացականչութիւն: Այն ամպերը, որ փոքր ինչ առաջ հազիւ նկատել էր, սկսել էին բռնել ամբողջ երկինքը. ուրախութեան նշանները չքանում էին:

Ժաննին, Թարմ և զուարթ իր վարդազոյն արդուզարդի մէջ, եկաւ հրաւիրելու նրան:

— Քեզ սպասում են. ժամանակ է...

Եւ զուրս գալուց առաջ, կրտսեր քոյրը քնքշաբար գրկեց իր անդրանիկ քրոջ և արտասուելով, կրկնեց.

— Դու երջանիկ կը լինես. դու յաճախ մեզ մօտ կը գաս, այնպէս չէ:

Սրահում, Ժակը, իր սովորական գոռոզ կեցուածքով, ձկուն և չնորհակազմ՝ ֆրակի մէջ, որ շատ լաւ նստում էր նրա վրայ, ճառում էր մասնաժողովի մի քանի բարեկամների մէջ. այդտեղ էր Բարօն՝ գիրուկ և ուղղապահ, ինչպէս միշտ, փաստաբան Բրէնան, որ արդէն բժաւորել էր իր ժիլէտն. վերջապէս Շարալէն, նօտարը, որ փայլում էր ուրախութիւնից, որովհետեւ կարողացել էր հեռացնել Տայլարին և ամուսնական դաշնագիրն ինքն կազմել:

Սաղարթախիտ ծառերի շուքի տակ, կոմս Ֆերրէզին գծագրում էր Լիւսիէն Հալանդին Իտալիայում տիրող թշուառութեան մօտայ պատկերներից մինը: Կոմսուհին՝ շողջողում էր փայլուն գեղեցկութեամբ իր չքեղ չըջազգեստի մէջ, որ ծովի ջրի կապուտակ գոյնն ունէր. նա խօսում էր տիկին Մէրանի հետ եւ այնպէս էր պահում իրան, որ իբր ոչ մի ուշադրութիւն չէ դարձնում իր սիրելիների վրայ, որն այնպէս էր նայում նրան, որ կարծես մի նոր գեղեցկութիւն էր գտել նրա մէջ:

Աննին մտնելով սրտի անձկութիւն զգաց, նկատելով, թէ սրբան Ժակի միտքը հեռու էր իրանից. նա մտածեց.

— Որքան փոքրիկ տեղ եմ գրաւում ես նրա կեանքի մէջ:

Վշտի մի թեթեւ ստուէր սահեց նրա դէմքի վրայ և միայն Լիւսիէնը նկատեց այդ ստուերը: Նախընթաց երեկոյին նա մի շատ եռանդուն վիճաբանութիւն էր ունեցել իր բարեկամի հետ: Նա պահանջել էր նրանից վերջնականապէս խզել իր յարակցութիւնը. նա սպառնացել էր նրան տեղեկացնել պ. Մէրանին, նա հրաժարուել էր խաչեղբայր լինելու Ժակ Ալվարը առաջ սկսել էր ծաղրել և կատակ անել:

— Քո ինչ դործն է. ես տեսնում եմ, որ դու անտարբեր չես դէպի իմ կիներ... Ես կը վարուեմ, ինչպէս հաճելի է ինձ: Դու ոչինչ չես ասի, որովհետեւ դու իրաւունք չունես այդպիսի բան անելու:

Հալանդը պատասխանել էր խիստ կամակորուժեամբ թէ ինքն այնքան կապուած է Մէրաններին հետ, որ չէ կարող դաւաճանել նրանց իր յանցաւոր լռութեամբ: Եւ ժակը հասկացել էր, թէ եւ առանց պատճառն ըմբռնելու, որ իր անակնկալ հակառակորդի դիտաւորութիւնը վճռական է, ուստի և ճարպիկութեամբ զիջել էր՝ փակելու համար այդ միջնադէպը, որին նա կարեւորութիւն չէր տալիս և երդուել էր հանդիսաւորապէս, որ այլ ևս չի վերանորոգի յարաբերութիւնները իր սիրուհու հետ:

Տիկին Ֆերրէզին զրկեց նորատի հարսին:

— Ինչքան գեղանի էք, ամենասիրելիք իմ:

Նրա փայլուն աչքերից, նրա գաղտալիքայ մորթից, նրա մարմնի կլորիկ գծերից մի զրգոյիչ մեղկութիւն էր բղխում: Ժակի զգայաւէր աչքին նա անհամեմատ աւելի գեղեցիկ էր երեւում քան գողարիկ և քաղցր Աննին:

Լիւսիէնը, տեսնելով այդ համայրը, չրջեց նայուածքը: Մի անհուն տխրութեամբ համակուեց նա: Նա լսեց այն չքմեղ կոմպլիմենտները, որ ժակը, մօտենալով երկու կանանց, ուղղում էր նրանց իր յանկուցիչ ձայնով:

— Անտարակոյս, մտածեց նա, ժակի արատաւոր բնութիւնը հաճոյք է գտնում տեսնելով կնոջը և սիրուհուն միասին: Ժակը մօտեցաւ Լիւսիէնին.

— Մենք զնում ենք այս երեկոյ Aix-les-Bains: Մեր բնակարանը արդէն վարձուած է: Ապա մենք կ'անցնենք տան և հինգ օր կամ երեք շաբաթ Իտալիայում, որտեղից կը գնանք մշտապէս ապրելու Պարիզում: Ես ցանկանում եմ հասնել Պարիզ պարլամենտի գումարուկուց առաջ, որպէս զի լաւ ուսումնասիրեմ հողը և պատրաստուեմ իմ կատարելի դերի համար:

Եւ նա յարեց.

— Կարդացիր այսօրուայ «Ֆիգարօ» լրագիրը: Հետաքրքիր գուշակութիւններ կան նոր պարլամենտի մասին: Ինչպէս երեւում է մեր նոր երէցփոխանները շատ էլ ուժեղ չեն: Իմ մասին մի սիրալիր խօսք կար գրուած:

Աննին նայում էր նրան հեռուից բարութեամբ:

— Նա երեւակայում է որ ժակը ինձ հետ իր մասին է խօսում, մտածեց Լիւսիէնը՝ մոայլուած: Եւ երբ ժակը թողեց նրան և գնաց ողջունելու հիւրերին, նա խորատուգունեց մտածմունքի մէջ:

— Ես տխուր եմ, որովհետեւ կատարում է մի վերջնա կան գործողութիւն, որ բաժանում է ինձ Աննիից: Այժմ, ար-

դէն շատ անագան, ես հասկանում եմ այն սիրազեղ գործը, որ բղխում է այս մատաղ սրտից, նրա զբաղումների ուղղամտութիւնը և պլանների բայականութիւնը: Նրա նուրբ և չնորհալի յատկութիւնները կը բարգաւաճէին երջանկութեան մէջ: Սակայն նա ընթանում է, առանց նայելու, դէպի անդունդ: Հին ժամանակները այդպէս զարդարում էին զոհուելու յատկացրեալ կոյսերին: Չը գիտեմ, սիրում եմ ես նրան, բայց գիտեմ, որ նրա ապագայ ցաւերի տանջանքը ճմուռ է սիրտս:

— Պարոն Հալանդ, չնորհեցէք ինձ ձեր թեւը: Ղուք միշտ մոռանում էք ինձ, ասաց նրան ժաննին, որ հարմնաբոյր էր:

Հալանդը նկատեց որ հարսանեկան չքախումբը կազմուել էր արդէն և ամենքը պատրաստ էին մեկնելու:

Կառք նստեցին: Եկեղեցու մայթի երկու կողմից գիւղացիները ցանկապատ էին կազմել:

Կանայք ստուար թուով եկել էին տեսնելու «իրանց օրիորդի» պսակադրութիւնը: Նրանց մէջ կային կնճռապատ պառաւներ, նոյնչափ հետաքրքիր և եռանդուն, ինչպէս ջահէլ կանայք, որոնք զուխնին ծածկել էին պայծառ թաշկինակներով և իրանց աչքերով լափում էին հարսանիքաւորների արդուգործը: Եկեղեցու դռան կանգնած էր ծերունի ժամկոչը, ոսկրոտ և խրոխտ, բոլորովին կորսուած իր լայն կարմիր զգեստի մէջ, մաշուած թէև, բայց կարկատուած և յղկուած հանդիսի առիթով—մի կատարեալ Դօն-Քիչօտ Սանձօի հագուստով—յենուել էր արժանապատուութեամբ իր գաւազանի վրայ. նա լրբաբար վարում էր ամբոխի հետ և կոպտաբար հաստատում էր կարգը: Մի ժամ առաջ նա վարում էր հողը և մի ժամից յետոյ նա վերադառնալու էր իր դաշտը: Բայց ժամանակաւորապէս հագած խայտաճամուկ պատմուճանը ներշնչել էր նրա մէջ իշխողասիրական ձգտումներ և ցանկութիւն՝ յարգուած տեսնելու իրան ամենքից:

Կառքերը հետզհետէ կանգնեցին: Ժակը նայում էր ամբոխին. նա գնում էր պսակի արարողութեան, որպէս թէ գնում էր մի ընտրողական ժողովի: Աննին ամբողջովին տեղորոշուած էր իր երազով. նա նմանում էր հին պատկերների սրբերին իր հրեշտակային և լրջախոհ դէմքով:

Արեգակը երեւաց և կապոյտ ու կարմիր լոյսի ամբողջ կոհակներ թափեց եկեղեցու վրայ լուսամուտների գունաւոր ապակիների միջով: Սեղանի թոռմած ոսկեզօծութիւնը, քահանայի չուրջաւը, դպիրների կարմիր շապիկները, նորահարսի արծաթափայլ շրջազգեստը, հարսանիքաւոր տիկնանց մետաք-

սի, մեղուսի և մուարի զգեստները փայլեցին այդ ոսկեղօծ փողու մէջ: Խղճուկ գիւղական եկեղեցին կարծես կախարդուած հմայքով կերպարանափոխուել էր:

Մէնթօնի քահանան—չինական մի բարի քահանայ, ծերունի և առաքինի—մի քանի օրից ի վեր պաշարել էր մտքի մէջ գեղեցիկ ոճերի և ասացուածների մի ամբողջ կոյտ: Բայց արտասանելով լատին ընաբանը, նա մոռայաւ իր պատրաստած ճառը և խօսեց այնպէս, ինչպէս սիրան էր թելադրում: Նա նկարագրեց քրիստոնէական ամուսնութեան պատկերը, յոյց տուեց տղամարդին և կնոջ՝ սիրել միմեանց անձնուէր, առանց յետին մտքերի, նուիրագործելով իրանց սէրը աստուածային սիրով, զօրեղայնելով միմեանց և բարձրանալով կեանքի մէջ իրանց փոխադարձ համակրութեամբ և յարգանքով:

Աննին, խանդակաթ, քահանայի խօսքերի մէջ իր սեպհական մտածմունքն էր գտնում, իսկ Ժակը մտածում էր Վիդարօյի յօդուածի մասին:

Պսակի օրհնութեան ժամանակ տիկին Ֆերրէզին շիփ սպիտակ դարձաւ Աննիի չրջագրեստի նման, և Լիւսիէն Հալանդը զգաց իր դառնութեան սաստկանալը:

Երբ արարողութիւնը վերջացաւ, ամենքը խմբուեցին նեղ խորանի մէջ. չնորհաւորութիւններով և բարի դանկութիւններով հեղեղեցին նորապսակ Աննիին, որ ժպտում էր առ քաղաքավարութեան: Տիկին Մէրանը այս անգամ իս չէր զսպում իրան ամեն բան գովելուց: «Այս բարի քահանան հիանալի խօսեց, իսկ արեգակը, նա նորապսակ ամուսնի յաջողութեան համար ամեն բան կատարեց: Աղջկա գլխին պսակ էր կաղմուած, ոչ, որքան գեղեցիկ է այդ սիրունիկ երեխաս: Ժամկոչը շատ պատշաճ հագուստ ունէր. տեսաք ինչպէս ամբողջ ակնածաւոր էր. մխիթարական է տեսնել այսպիսի բարեպաշտ տեսարաններ այս ժամանակում, երբ մենք ապրում ենք...» Եւ նրա ամուսինը, տխուր, մտածում էր այն դատարկութեան մասին, որ պէտք է գոյանար տան մէջ իր լռակեաց և գորովալիւր Աննիի բացակայութեամբ: Մայօր Բարօն, բարձրահասակ, ձեռացի մեծ շարժումներ էր անում և իրէնան, սեղմուած երկու գիրուկ տիկնոջների մէջտեղ, հաշիւներ էր անում: Ալվարը Մէնթօնի համայնքի փաստաբանն է. համայնքը մի խոշոր գաւառ էր. ես նրան կը յաջորդեմ... Նա բարեկամաբար սեղմեց իր պաշտօնակցի ձեռքը՝ Ժակը, որ համաժամանակների առաջ խոնարհուելու ճարպիկութիւնն ունէր, չլայնում էր ամենքին՝ տեղին յարմար իր այդ ճկունութեամբ: Տիկին Ֆերրէզին, որի ձեռ-

քը ժակը մի վայրկեան աւելի էր պահել, գունատուել էր ուրախութիւնից, գորովանքի այդ նշանը տեսնելով:

Դուրս գալով եկեղեցուց, նորապաակները հարսնախմբի առաջն ընկան: Դռան առաջ մի փոքր շուն խափանեց նրանց ընթացքը: Ժակը ոտքով դէն չպոտեց չնիկին և այդ այնքան արագ կատարուեց, որ հազիւ նրա շարժումն նկատեցին:

—Օ, ահա մի մարդ, որ ամեն տեղ կարող է. հարթել իր համար ճանապարհ, ասաց ծիծաղելով մի գիւղացի:

Մի քանի աղաղակներ «կեցցէ նորահարսը. կեցցէ պատգամաւորը» շոյեցին Ալվարի անափառութիւնը: Ժողովուրդը նրա աչքում միշտ ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ աղմկալից ցոյցեր անելու համար մի մեքենայ:

Հարսանեկան խրախճանք երկար եղաւ և հանդիսաւոր, ինչպէս ընդունուած է գաւառներում: Սակայն քիչ քիչ ծանրաբարոյութեան սառոյցը հալուեց և ուրախութիւնը սկսեց տիրել: Միայն պարոն Մէրանը և Բարօ մայօրը չէին մասնակցում ընդհանուր ուրախութեան: Առաջինը տխուր էր իր զաւակից բաժանուելուն համար և այդ վշտի վրայ աւելանում էր նաև տհաճութիւնը՝ ճաշելու այնպիսի մարդկանց հետ, որոնք ոչինչ չէին հասկանում. մի քանիսը, մասնաւորապէս կահայք, ոչինչ չէին հասկանում մառանի զինինքերից, իսկ ոմանք, մասնաւորապէս տղամարդիկ, չէին կարողանում խօսակցութիւնը վառ պահել: «Ամեն մի կարգին մարդ, հաւատացնում էր նա իր մի հասակաւոր և մտացի զրացունուն, պէտք է չաբաթը մի անգամ ճաշ տայ, բայց հիւրերը բացառապէս ընտրովի պէտք է լինեն»: Եւ «ընտրովի» ասելով նա հասկանում էր նուրբ սրախօսութեան և որկրամոլութեան մէջ զարգացած մարդկանց: Ինչ վերաբերում է մայօրին, սա կրկնում էր մտքում այն որ մոռացել է վերջաբանը, որը նա որոնում էր, աչքերը սպառնալից կերպով յառելով իր դիմացինի վրայ: Կոմսուհի Ֆերրէզին մտաբերում էր ժակի ձեռքի իմաստաւոր սեղմումն խորանում, և դրա մէջ նկատում էր երկարատեւ սիրոյ խոստումն և, առանց գոռոզութեան, այսուհետեւ նա ընդունում էր կանխարժանման և նոր զաւաճանութեան միտքը: Լիւսիէն Հալանդը, նստած ժաննի Մէրանի կողքին, բոլորովին զարմացած էր մնացել լսելով ջահէլ աղջկայ չնորհալի և շաղկրատ խորհրդածութիւնները: «Ես երբէք չէի նկատում այս փոքրիկին», մտածեց նա և անարդարաբար նա յարեց. «Այս աղջիկը զուարճալի կը լինի և պչրասէր», առանց որոշելու նրա պայծառ աչ-

քերի չիտակութիւնը և մեղամաղձութիւնը, երբ այդ աչքերը տնկւում էին նրա վրայ: Աննին, մի քիչ նեղուած իրան շրջապատող ծանր ուրախութիւնից, ժպտում էր իր ամուսնու տափակ եւ զուարճալի սրախօսութիւններին: Նա յոգնածութիւն էր զգում բոլոր այդ վկաներից, որոնք խամրում էին իր երջանկութիւնը դիտելով նրան, մինչդեռ ժակը ուտում էր արտօրժակով և, իրան տնացի համարելով, չէր քաշւում նկատողութիւններ անելու սպասաւորութեան մասին և գանգատուելու, թէ Բուրգոյն գինին պաղեցրել են փոխանակ տաքացնելու:

Կէսօրից յետոյ նորապօականները չքացան, երբ երիտասարդները սկսեցին սպրել: Էքսի գնացքը մեկնում էր ժամը վեցին:

Հասնելով Էքս, նրանք իջեւանեցին շքեղ հիւրանոցում բռնած բնակարանում: Տեղաւորուելուց յետոյ ժակը տարաւ կնոջն ակումբ՝ ճաշելու: Տափաստանից տեսարանը տարածւում էր ծառաստանի վրայ, որ արդէն մռայլ էր այդ ժամին, և աւելի հեռուն՝ մինչեւ լեռները, որոնք դեռ լուսաւորուած էին մարմտնող արեգակի վարդագոյն և նարնջագոյն շողերով:

Լճակի շուրջը տնկուած ծառերից կախուած էին վեհափայտեցողութիւնը սկսուելի, բաղմագունեան երկար լուսաւոր ժապաւէններ ընդհատեցին ծառաստանի մթութիւնը և ցոլացին անշարժ լճակի մէջ: Դեռ լուսաւոր աղջամուղջին՝ աստղերը գուն էին գործում երեւալ, միայն Արուսեակը փայլում էր երկնակամարի վրայ: Սեպտեմբերի այն ջերմ երեկոններից մինն էր, ուր ժամագիր են լինում, աքսորուելուց առաջ, ամառուայ գերագոյն պայծառութիւնները, վերջին ծաղիկները շտապում էին տարածել իրանց անուշահոտութիւնը նախ քան որ աշունը գայ վաճակու իրանց բուրմունքը:

Տափաստանի վրայ, փոքրիկ լամպերը կանաչ կամ կարմիր լուսամիտիներով լուսաւորում էին սեղանները իրանց հաճելի շողով:

Նորապօականները բռնեցին լաւագոյն սեղաններից մինը, վանդակապատի ծայրին, այն սեղանի կողքին, որ ամեն երեկոյ պահում էր յունական իշխանի համար: Այդ սեղանների շուրջը լսում էր կազմինոյի չփոթ աղմուկը: Թէև գեփիւոր բերում էր նրանց պարերի երաժշտութեան հեռաւոր ձայնը, որ ընդհատւում էր ընդմիջումներով ճաշողների խօսակցութեամբ և սպասաւորների անկանոն չլիջլիկոցով:

Լամպերի լոյսերը, այլափոխելով ստուերները դէմքերի

վրայ, սաստկացնում կամ նսեմացնում էին զիրմագծերը, տալով նրանց կանոնաւոր կամ անկանոն, յանդուլն կամ մեղմ արտայայտութիւն: Ծերմակ սփռոցները, նրանց զարդարող դալուկ ծաղիկները, վարդագոյն մեխակը, կամելիան, պայծառ արդուզարդերը և օսլայած օձիքները առանձնապէս աչքի էին խփում այդ լուսաւորութեան մէջ:

Վառ գոյներով հաղուստաւոր կանայք, իրանց զրդուղ ձեւերով և տղամարդիք՝ գործնական, անհանգիստ կերպարանքով, ոչ յատուկ է խաղամոլներին կամ պարապող շուայտներին, անգաղար իջնում և բարձրանում էին մանուածապատ սանդուխով, որ շինուած էր տափաստանի երկարութեամբ: Մոռլ ֆօնի վրայ, բոլոր այդ աղմկալից կեանքը լուսաւոր չըջմոլիլ բծերի տպաւորութիւն էր թողնում:

Աննին մի րոպէ զուարճացաւ այդ տեսարանով, բայց շուտով նրա չըթուէնքների անկիւնում երեաց յայտնի թախծալի արտայայտութիւնը: «Մեր բնակարանում, մեզ մօտ, բոլորովին միայնակ, աւելի լաւ ժամանակ կարող էինք անցկացնել, մտածեց նա: Բայց նա չարտասանեց այս խօսքը. նա չէր կամենում ամենափոքր նեղութիւն պատճառել իր ամուսնուն, որը, անտարակոյս, բերել էր իրան այդտեղ զուարճացնելու համար և այդ նոր տեսարանով հայթայթելու իրան ազատութեան իր աւաճին ուրախութիւններից մինը: Վերագրելով ամուսնուն այդպիսի միտք, Աննին ժպտաց նրան անկեղծօրէն:

Ժակը լի էր շնորհքով և շատ լաւ տրամադրուած. բայց նա խօսում էր մի քիչ բարձրաձայն, կարծէք կամենում էր, որ ամենքը լսեն իրան: Եւ, իրօք, դրացի սեղաններից նայում էին նրան: Կանայք նկատում էին նրա գեղեցիկ կազմուածքը, նրա սուր աչքերը և խարտեաչ մօրուքը. նա, կարծէք, նրանց համար էր արտասանում իր գեղեցիկ ռճերը: Նա նստել էր այնպէս, որ ամբողջ դէմքը լուսաւորուած էր, մինչ Աննիի նուրբ դէմքը բոլորովին աննկատելի էր մնում կիսամթութեան մէջ: Աննին զգում էր, որ զիտում են իրանց և նեղուած՝ խոնարհեցրեց աչքերը իր առաջը դրած ելակով լի ափսէի վրայ: Ուրեմն իր ամուսինը դեռ չէր պատկանում իրան միայնակ: Ուրախիւն! նա կրկնում էր ինքն իրան այս երկու խօսքերը ուրախութեամբ. նա չէր կարողանում ասել այդ խօսքերը առանց կրկնելու. նա գգւում էր նրանցով իր համր չըթուէքը: Նա բարձրացրեց զրուիւր նրան տեսնելու համար և որովհետեւ իր շուրջը շարունակ հիանում էին նրանով, ինքն աւելի քիչ հիացաւ:

— Կամենսկում էք գնանք ծառաստանը, հարցրեց ժակը Աննին։

— Շատ լաւ, ասաց Աննին. օղը շատ մեղմ է, Նա բռնեց ժակի թևը և նրանք իջան դէպի ծաղիկների վիլլան։ Նրան զարմացրեց այն ձանձրոյթը, որ տիրում էր այդ չքեղ հասարակութեան մէջ, չը նայելով համատարած ուրախութեան։

Նրանք յամբարայլ անցան խաղի սրահները, որոնք սկըսում էին լցուել։ Ժակը իր կնոջ հետ, զրոյց անելով հանգերձ, երկու ոսկի դրեց կանաչ սեղանի վրայ, վեր առաւ չորսը և շարունակեց ճանապարհը այս գործնական խորհրդածութեամբ. «Երեկոյի ծախքը հանեցիր» Աննին նոյն իսկ չէր նկատել նրա արագ շարժումները և այդ բոլորին նա զգուսնք էր դրում դէպի այդ չպարուած կանանց, որոնք թևերով հրում էին նրան։

Այդ երեկոյ համերգ կար. երաժշտութիւնը զրգռիչ կերպով ազդում էր ջղերի վրայ և երգեցողութիւնը ամբողջովին տողորուած էր սիրոյ զգայասէր տանջանքներով։ Աննին ճշնշուած ձեռքը դրեց կրծքի վրայ։ Նրա մէջ զարթեցին ջերմ և անձանօթ ուրախութիւնների նախազգացումներ. նա դիմում էր դէպի այդ ուրախութիւնները աներկիւղ, հզօր իր սիրով և ամօթխածութեամբ։ Ժակը տեսնում էր թէ ինչպէս երաժշտութիւնը արեւնջում է նրան, բայց չէր հասկանում, թէ ինչպէս կարելի է այդպէս սաստիկ ենթարկուել սպաւորութիւններին։ Գեղարուեստի այդ անօգուտ մասնակցութիւնը սիրահարութեան այդ ժամին անհաճոյ էր նրա անապարծութեան։ Աննին թարմ է և շատ սպիտակ, մոտածում էր նա, բայց իմ ճաշակին անյարմար է։ — Նրանք մտան ծառաստանը, նա բռնել էր կնոջ քնքոյշ ձեռքը և նրանց մատները հիւսուել էին միմեանց հետ։ Նա հակուել էր դէպի Աննին և ցած ձայնով խօսում էր նրան ծառերի տակ։

— Աննի, սիրում եք ինձ։

— Դեռ հարցնում եք, սիրում եմ!

Նւ բոլորովին թուլացած իր անսահման դորովանքի սաստկութիւնից, նա յենեց իր քնքոյշ գլուխը ժակի ուսին։ Նրանք անցան այդպէս մարգերի միջով և մտան մութ ծառուղիները։ Ժակի համբոյրը փակեց նրա աչքերը և երբ նա բացեց, նա տեսաւ, որ մանեկողնիքը շրջապատել էին իրանց։ Նա սաստիկ նեղացաւ և վիշտ զգաց։ Ուրեմն աշխարհի որ կողմը պէտք էր գնալ ապրելու համար իր սիրոյ հետ, որպէսզի ոչ մի բան, ոչ մի շարժում, ոչ մի խօսք, ոչ մի օտար նայուածք չը պղտորէ իր երջանկութեան վճիռութիւնը։

Նրանք վերադարձան տուն: Բայ լուսամուտից նրանք նայում էին գիշերը: Հեռուն, անորոշ գծերով նկատում էին լեռները և փակում հորիզոնը: Աստղերի փայլը մի տխուր արտայայտություն ունէր, որ իրան էր քարշում Աննիի հոգին: Կազինոյից սլանում էին օդի մէջ բարձր փամփուշաներ՝ կարմիր, կանաչ և կապոյտ լոյսով: Ժակը, որ իր նայուածքը այդ տեղ էր միայն ուղղել, ցոյց տուեց կնոջը, թէ ինչպէս հրավառութիւնը գեղեցիկ կերպով ցօլացնում էր գոյնզգոյն լոյսը լճի մէջ:

Աննին մտածում էր. «Մենք սիրում ենք միմեանց, ես նրան եմ պատկանում, ես ամբողջովին անձնատուր եմ լինում նրան: Մենք մի անձը կրկազմենք կեանքի մէջ միմեան մահը, որը միայն կըբաժանէ մեզ, կամ, աւելի ճիշտն ասած՝ կըմիացնէ մեր հոգիները յաւիտենական երջանկութեան համար: Մենք միշտ կըսիրենք միմեանց, միշտ...»

Իսկ Ժակը մտածում էր, որ անօգուտ պէտք է անցկացնէ մի քանի շաբաթ: Նա յիշում էր գեղանի Լէօնօրայի նուրբ համբոյրները, իսկ իր կիսը, այդ թանկագին և դիւրահաւատ երեխան, անկարող էր իր մէջ սաստիկ ցանկութիւն գոգոել: Նա ոչ մի յուզմունք չէր կրում նրա անմեղութեան և մաքրութեան առաջ. երբէք նա իր հոգին չէր խառնում փայփայանքի հետ: Այդ ընտիր և ծանր բոպէին նա չէր նկատում այն հրաշքը, որ սէրը գործում էր այդ երկչոտ կոյսի մէջ, որն անձնատուր էր լինում իրան և յօժարում էր, առանց նոյն իսկ իմանալու, պատկանել իրան: Երաժշտութիւնը հետուից հասնում էր նրանց և գոգոում էր կիրքը, իսկ գիշերուայ գաղջ քամին զարթեցնում էր նրանց մէջ ջերմ ցանկութիւն:

Ժակը վճռեց.

— Որովհետև սիրելու ժամն է, սիրենք... Աննին դեռ դիտում էր գիշերը. նա թեքուեց դէպի նրան. «Աննի, տուր ինձ շրթուներդ»:

Եւ առանց սպասելու պատասխանին, նա համբուրեց նրա այտը և շրթուները հպեցրեց շրթուներին: Նա զգաց, որ Աննին ամբողջ մարմնով դողդողաց, զարհուրած այդ նոր, դեռ չըճաշակած մեղկութեան զգացումից: Նա չը տեսաւ նրա նայուածքը: Այդ նայուածքը ցօլացնում էր մի անյաղթելի տխրութիւն, մեկամաղձիկ վիշտ իր կոյտութեան համար, որ փախչում, չքանում էր մեղմ գիշերուայ մէջ, այն նախազգացման համար, որ ոչ մի բան չի փոխարինի, կեանքի ընթացքում, երջանկութեան խորհրդաւոր ակնկալութիւնը և թէ գգուանքներից յետոյ ու նոյն իսկ ժամանակ՝ կարող են վերստին երեւալ հոգիների մըջ-

տընջենական տարբերութիւնները, արտերի անանցանելի առանձնութիւնները...

Երբ պարահանդէսը սկսուեց, Լիւսիէն Հալանդ վերկացաւ մեկնելու համար: Տիկին Ֆերրէզին անցաւ սրահի մի ծայրից միւսը և եկաւ նրա մօտ:

— Դուք չէք պարում, այս բոլէիս ևս ձեզ էի նայում, դուք տխուր և մտազբաղ կերպարանք ունէիք: Ընչ բանի էիք մտածում:

— Մի գրական յիշողութեան, Դանտէի այս ոտանաւորին Բէատրիչի մասին. երբ նա անցնում է նանապահմեհով, նրա նայուածքը խաղաղութիւն է բերում:

— Ես չեմ տեսնում այստեղ ոչ դի, որին կարելի լինէր յարմարեցնել այդ ոտանաւորը:

Եւ երկուսն ևս մտածում էին Աննիի աչքերի մասին:

— Վախենք, կամենում էք, առաջ կոմսուհին:

Նրանք պարեցին. Լիւսիէնը մեծ հաճոյքով հոտ էր քաշում և ծծում էր այն անոյշ բոյրը, որով սրբկուել էր կոմսուհին: Նրա դէմքը, որ շառագունել էր վախից, հիացնում էր իրան, ինչպէս և նրա ազգաւթի թևերի նման սև մազերը: Լիւսիէնի հոգին տաղտկացել էր, մարմինը գրգռուել և նա տընդեղ զգաց այդ գեղեցիկ կնոջ համար:

Կոմսուհին կամեցաւ հանգստանալ և խնդրեց նրան մնալ իր մօտ:

— Միթէ չէք տեսնում, որ քիչ է մնում լաց լինեմ: Ես ման եմ գալիս իբրեւ գիշերաշրջիկ, եւ սոսկալի կերպով տանջւում եմ:

Ոոստովանութեան կարիքը, որ կամաւ տանջում է կանանց, զրդում էր կոմսուհուն իր ցաւերը պատմել իր սիրոյ ծանր դաղտնիքի այդ խորհրդակցին: Բայց Լիւսիէնը կարեկից խօսքեր չունէր այդ երեկոյ և փափագելով միայնակ մնալ, թողեց նրան մի քանի վայրկեանից յետոյ:

Լիւսիէնի մեկնելուց յետոյ կոմսուհին Ֆլիրտով զբաղուեց մի քանի երիտասարդների հետ առանց կարողանալու մոռանալ իր նախանձոտ վիշտը: Ժամ առ ժամ նա հետեւում էր մտքով Աննիին և Ժակին և երբ, կէս գիշերի մօտ, իր ամուսինը տաքաւ նրան Տալուար, նա ատում էր արդէն հակառակորդուն հուն մահացու ատելութեամբ, որի խորութիւնը նա երբէք չէր չափել և զգուանքով քննում էր այն սէրը, որ իրան իր սիրեկանի ստրուկն էր դարձնում:

Ավիւլի տանող շաւղի վրայ, Լիւսիէն Հալանդը կրկնում էր ինքն իրան գեղանի վշտացեալի խօսքերը.

— Ես ման եմ գալիս իբրեւ գիշերաշրջիկ:

Նա ինքն իրան էր յարմարեցնում այդ խօսքերը: Եւ որովհետեւ մի ցաւալի անձկութիւն զգաց, նա կարծեց թէ սիրում է Աննիին: Յաճախ մեզ պէտք է անուղղելին—մահը կամ վերջնական բաժանումը—որպէս զի երեւան հանենք մեր զգացումների մեծութիւնը: Մենք ընթանում ենք կեանքի մէջ առանց լաւ ճանաչելու մեր սիրտը և միայն տանջանքն է որ յանկարծ ըմբռնել է տալիս մեզ մեր կորստի ծաւալը:

Մութը կոխել էր, երբ Լիւսիէնը հասաւ իր տունը: Նա թիկն տուեց լուսամտախն, իր մօր առանձնասենեակում և չը թողեց որ ճրագ վառեն: Նա արգէն չէր դիմադրում իր վշտին. նա կրում էր տղամարդի վիշտ և ոչ երիտասարդի շուտանցուկ ցաւ: Նա լուրջ կերպով մտածեց իր կեանքի մասին և բոլոր իր անցեալ կապերը, իր լքած սիրուհիները, իր բոլոր անցեալ տիրութիւնները երեւում էին իրան ունայն և թեթեւ իր կեանքի մասին ունեցած այդ խորհրդածութեան մէջ:

Նա հասկացել էր որ Պարիզում վարած իր պարապորդ և ունայն կեանքը սպանել էր իր երջանկութիւնը: Նա մտածում էր.

— Իմ բնական կեանքս այստեղ էր: Այստեղ, սիրուած ու յարգուած ամենքից այն բարերարութեան համար, որ դարերով գործել են նախնիքս, ես կը պահպանէի իմ կրած անուան յարգանքը և սէրը: Ես կը վերսկսէի և կը շարունակէի իմայիճների բարերար գործը: Առանց փառասիրութեան, կառավարելով հողերս, ես կը մնայի այս երկրի աւանդական խորհրդականը: Իմ զաւակներից մինը նրա ներկայացուցիչն կը լինէր: Աննին սպասում էր ինձ. նա իմ երեխայութեան չնորհալի բարեկամուհին էր, սահմանուած՝ զարգարել տունս իր գողտրիկ առաքինութեամբ: Նա տուեց իր գորովալիւր հոգին ժակին, որովհետեւ սա եղաւ առաջինը, որ նայեց նրան սիրող աչքերով և որովհետեւ սա կարողացաւ մոլորեցնել նրան այնպիսի մի սիրոյ հաւաստիքներով, որոնց կեղծութիւնը նրա պարզ հոգին չէր կարող կասկածել: Այս երեկոյ, մի քանի ժամից յետոյ, Աննին ամբողջովին նրանը կը լինի: Խեղճ փոքրիկ ծաղիկ, որի բուրմունքը միայն ես գիտեմ, և որը կը թառամի առանց նոյն իսկ որ հոտը քաշած լինեն:

Նա առանց զթուլթեան ծակոտում էր իր սիրտը իրական դժնդակ պատկերներով և խորացնելով իր տանջանքը, նա մտածում էր.

—Աննին այնքան մաքուր է, որ ես տոփանք չէի զգում նրա համար, երբէք էլ չեմ զգացել Այն, իմ այժմեան յուզմունքս առաջ է գալիս աւելի կարեկցութիւնից, քան սիրուց և ետ տանջւում եմ նրանից, որ շատ ուշ հասկացայ իմ կեանքի նպատակը:

Նա հասկանում էր, որ իր սեպհական գոյութեան դատարկութեան գիտակցութիւնը, գոյութիւն, որի իմաստը մինչև այժմ չէր ըմբռնել, միանում էր իր մէջ դէպի դժբախտ զոհ Աննին ունեցած նախանձոտ կարեկցութեան հետ:

Խորասուզուած այս տխուր մտածմունքները մէջ, նա յանկարծ դողաց, լսելով Փափերայի ձայնը, որը մոել էր սենեակը առանց իմաց տալու:

—Այնքան մութն է, որ ոչինչ չեմ տեսնում, ո՞վ կայ այստեղ, գոռաց ծեր գիւղացին, որ երերում էր:

Մթութեան մէջ Լիւսիէնը չէր տեսնում, որ ծերունին շարունակ բռնում էր կահ կարասիքից:

—Ի՞նչ էք կամենում, Փափերա, ասաց նա դառնալով դէպի նրա կողմը:

—Ի՞նչ եմ կամենում, ոմանք ամուսնանում են, ոմանք մեռնում, այդպէս է կեանքը:

—Նա հարբած է, մտածեց երիտասարդը:

Ծերունին անդադար շարունակում էր.

—Այդպէս. դուք ամուսնացնում էք մեր պատգամաւորին, իսկ ես, գերեզման եմ դնում մեր տանուտէրին. ի հարկէ, այդ վիշտը տանել կարողանալու համար պէտք էր մի երկու բաժակ աւելի կոնծել, Հասկանում էք:

—Շատ լաւ. ձեր տանուտէրը շատ լաւ մարդ էր:

—Մեր տանուտէրը, նա ամենատիւմար մարդն էր ամբողջ համայնքում:

Լիւսիէնը չը կարողացաւ պահել ժպիտը:

—Հասկանում էք, կակաղում էր Փափերան, նրան ընտրել էին հէնց նրա համար, որ ամեն բան իրանց կամքով քչեն և առաջ տանեն: Ամեն մարդ ինչ քէֆը ուզում էր, այն էլ առնում էր համայնքի մէջ... Այդ պատճառով, թաղման ժամանակ միտք ծագեց ձեզ նրա տեղ տանուտէր ընտրելու: Դուք վերադարձել էք Պարիզից, ձեզանից աւելի յարմարը չը կայ: Ձեր հանգուցետը հայրը քսան տարի տանուտէր եղաւ. ինձ ուղարկէ: Է՛: Կատգամաւոր, պէտք է ընդունէք, այնպէս չէ:

—Ահ, ասաց Լիւսիէն, շատ զարմացած, ուրեմն ինձ են

մտաբերել, որպէս զի համայնքի ամենից տ... մարդի տեղն
բռնեմ:

Եւ խօսակցութիւնը կարճ կտրելու համար, նա ասաց.

— Ես կը մտածեմ, իմ բարի Ֆալերա, Ինձ հանգիստ թող:
Գիւղացին դուրս եկաւ մըթմըթալով:

— Բարի գիշեր, պարոն մեր տանուտէր:

Փրանս. Թարգմ. Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

(Լը Գարունակուի)